

1. Vymezení venkova

1.1. Obecné poznatky k vymezení venkova

Problematika venkova vchází do popředí zájmu od chvíle, kdy došlo k prudkému růstu měst v důsledku průmyslového rozvoje. Součástí změn, které s sebou přináší industrializace a následná místy až živelná urbanizace, je i mnohem zřetelnější rozdíl mezi venkovem a městem. I přes to, že dichotomie pojmů „město“ a „venkov“ zde jasně existovala již od dob starověkých měst, až v období urbanizace se stává častým předmětem mnoha vědních oborů od sociologie přes geografii až po ekonomii či architekturu.

Cílem studií zmíněných vědních oborů není jen teoretické zkoumání těchto dvou odlišných prostředí, ale i praktické řešení logicky divergentního vývoje a často velmi značných sociálních, kulturních a ekonomických disparit mezi venkovem a městem. Studium těchto disparit i případnými snahami o jejich zmírnění se dnes zabývá značné množství institucí (veřejná správa, nadnárodní instituce, nevládní organizace i samotné obce).

Hned na počátku zkoumání venkova narážíme na zásadní a obtížně řešitelný problém: nalezení hranice mezi venkovem a městem. Navzdory zřetelnému vnímání odlišností neexistuje jasná hranice mezi tím, co je ještě město, a tím, co je již venkov; neexistuje totiž ani jednoznačná definice těchto dvou pojmů. Problémy při hledání hranice a definice venkova jsou znásobeny obrovskou variabilitou venkovského osídlení v území, kde se setkáváme s odlehlými osadami či dokonce samotami, klasickými vesnicemi či příměstskými obcemi, které jsou značně zasaženy suburbanizačními tendencemi. Samostatnou kategorií jsou malá městečka a městyse, které se často v mnoha ohledech daleko více podobají venkovu než městu. Charakter venkova je rozdílný i na úrovni jednotlivých regionů, kde se z mnoha důvodů (včetně historických) vyvinula často velmi odlišná venkovská osídlení se svým nezaměnitelným rázem. Například středočeský venkov je zcela odlišný od venkova slezského či jihomoravského.

K potížím při vymezení venkova přispívá i překrývání pojmu „venkovský“ region (prostor, území) s pojmy, jako jsou „periferní“ (okrajový, obvodový), „marginální“ (okrajový, mezní) nebo „rurální“ (venkovský, zemědělský, rolnický) region.

V současnosti neexistuje jednotná definice pojmu venkov. Jedinou všeobecně uznávanou mezinárodní definicí je vymezení OECD¹⁾ které je založeno na podílu obyvatelstva, jež žije na území s hustotou zalidnění menší než 150 obyvatel/km². Podle této metodiky jsou venkovské oblasti definovány na dvou úrovních. Na úrovni lokální (tj. obce) je venkov definován jakožto sídla s hustotou menší než 150 obyvatel/km². Na úrovni regionální pak definice vymezuje regiony:

- **převážně venkovské**, kde více než 50 % obyvatel regionu žije ve venkovských obcích
- **významně venkovské**, kde ve venkovských obcích žije 15 – 50 % obyvatel regionu
- **výrazně městské**, kde ve venkovských obcích žije méně než 15 % obyvatel regionu.

Tato definice však nebere v úvahu obyvatelstvo žijící v hustě osídlených venkovských oblastech a je někdy obtížně aplikovatelná s ohledem na místní (národní) specifika. Je proto užívána spíše jako nástroj mezinárodního srovnání.

Přístupy k vymezení venkova vycházejí většinou z určení kvantitativního nebo kvalitativního ukazatele, případně z kombinace více ukazatelů, na jejichž základě lze pak vymezit venkovské a městské oblasti.

Nejčastěji jsou venkov a periferní oblasti vymezovány na základě:

- počtu obyvatel obce nebo hustoty zalidnění, případně kombinace těchto dvou ukazatelů (viz výše uvedená metodika OECD)
- statutu dané obce, dle právních norem příslušného státu²⁾
- charakteru a hustoty zástavby a architektonického rázu obce
- podílu přírodních ploch nebo zastavěných ploch na celkové rozloze obce
- zohlednění infrastruktury, občanské vybavenosti obce a dostupnosti služeb (z nekomerční sféry např. školství, zdravotnictví, sociální péče, kulturní a sportovní zařízení)
- institucionálního vybavení obcí (např. matriční či stavební úřad, pošta)
- dopravní dostupnosti nebo vzdálenosti od větších center (dobře dostupné a blízké obce nejsou někdy považovány za venkov, byť mají malý počet obyvatel nebo nízkou hustotu zalidnění)

¹⁾ Tuto definici používá i Eurostat.

²⁾ V ČR je dle zákona 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů, městem obec, která má alespoň 3 000 obyvatel, pokud tak na návrh obce stanoví předseda Poslanecké sněmovny po vyjádření vlády. Existuje však mnoho měst i s mnohem nižším počtem obyvatel, která statut města získala v minulosti. Podle současného zákona o obcích mohou o statut města navíc požádat obce, které byly městem před datem 17. května 1954 bez ohledu na počet obyvatel. Zákon dále definuje pojem městyse. Obce s tímto statutem lze těžko jednoznačně definovat jako venkovské nebo městské, svým významem se řadí mezi tyto dvě kategorie.

- věkového složení obyvatelstva
- přirozeného a migračního přírůstku obyvatelstva
- vzdělanostní struktury obyvatelstva
- míry nezaměstnanosti
- vyjížďky a dojížďky do zaměstnání
- zaměstnanosti v sektorech a odvětvích (např. v zemědělství nebo v primárním sektoru obecně)
- intenzity bytové výstavby
- dalších sociálních, ekonomických, demografických a environmentálních indikátorů
- různých kombinací více kritérií

1.2. Vymezení venkova v národních dokumentech

Rozvoj venkova v České republice je zakotven ve strategickém dokumentu Národní strategický plán rozvoje venkova České republiky na období 2007 – 2013 a realizuje se prostřednictvím programového dokumentu Program rozvoje venkova ČR na období 2007 – 2013, jehož nejnovější verze je z 28. listopadu 2008.

Národní strategický plán rozvoje venkova ČR (NSPRV) vychází jak z legislativy EU (Nařízení Rady č. 1698/2005), tak zákonů ČR, mezi něž patří:

- Zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství
- Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny
- Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách
- Zákon č. 289/1995 Sb., o lesích
- Zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství a o změně zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích
- Zákon č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu
- Zákon č. 256/2000 Sb., o Státním zemědělském intervenčním fondu

NSPRV je určující pro celé území České republiky a pro vymezení venkova je zde využita metodika OECD, kam patří území všech krajů kromě Hl. města Prahy. Dále dokument zmiňuje pojem venkovské obce, za které považuje jednak obce s méně než 2 000 obyvateli a další blíže nespecifikované pojetí.

Cílem NSPRV je rozvoj venkovského prostoru České republiky na bázi trvale udržitelného rozvoje, zlepšení stavu životního prostředí a snížení vlivů intenzivního zemědělského hospodaření.

Pro období 2007 – 2013 slouží v oblasti zemědělství a venkova dva fondy EU:

- Evropský zemědělský garanční fond (EAGF)
- Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (EAFRD).

Program rozvoje venkova České republiky na období 2007 – 2013 vychází z Národního strategického plánu rozvoje venkova a zajišťuje působení Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova. Územní působnost je pro celé území České republiky. Pro klasifikaci venkovských regionů používá EU metodiku OECD (viz kapitola 1.1.). Program dále pracuje s vymezením venkovského prostoru ČR na příměstský, mezilehlý a odlehlý.

Propojení aspektů odvětvových hledisek s územními je cílem regionální politiky obsažené ve **Strategii regionálního rozvoje České republiky**, která vychází ze Strategie hospodářského růstu ČR jako základního vládního dokumentu na období 2007 – 2013. V podmínkách ČR se regionální politika uplatňuje z úrovně EU vůči vybraným regionům NUTS 2, z úrovně ČR vůči vybraným státem podporovaným regionům (§4 zákona 248/2000 Sb.) a z úrovně krajů vůči vybraným regionům. Základními úrovněmi v regionálním rozvoji jsou zde:

- regiony soudržnosti (NUTS 2),
- kraje (NUTS 3) – vyšší územní samosprávné celky,
- okresy – regionální jednotky pro stanovení regionů se soustředěnou podporou státu,
- správní obvody obcí s rozšířenou působností (SO ORP),
- obce – obecní a městské úřady.

Program rozvoje venkova tyto kategorie blíže nespecifikuje a pouze **konstatuje současnou neexistenci jednoznačně přijatého vymezení venkovského prostoru**. Uvádí se, že je nutné využít pro jejich identifikaci územní jednotku nižší než jsou kraje nebo okresy nebo i správní obvody obcí s rozšířenou působností nebo obcí s pověřeným obecním úřadem. Za nejvhodnější podrobnější úroveň se považují malé subregionální jednotky (cca 1 000 – 3 000 obyvatel), které představují obec se základní vybaveností (škola, pošta, zdravotní středisko) a její nejbližší spádové území. Pomocí takto definovaných jednotek lze vymezit souvislejší území tří typů:

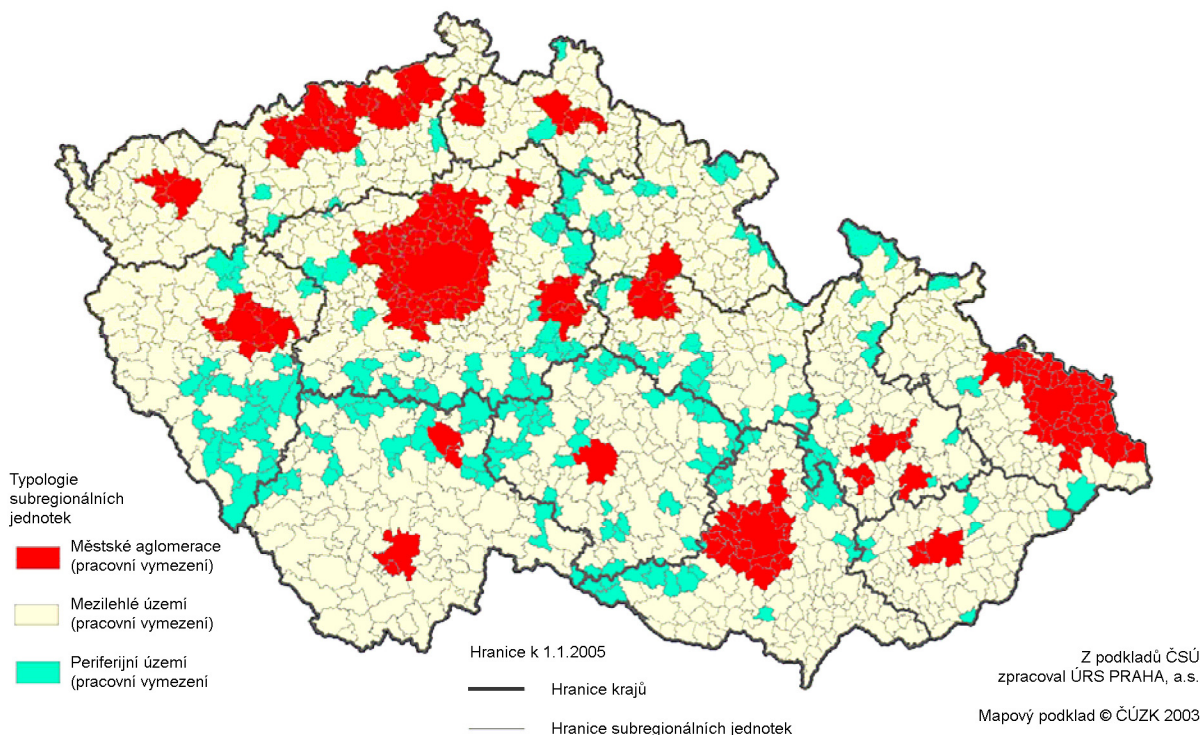
- za příměstský venkov považovat venkovské obce v rámci městských aglomerací, resp. úzce vymezených urbanizovaných území (s více než 50 000 obyvateli),

- odlehlý venkov zahrnuje zejména tzv. periferijní území, tj. území s nepříznivými sociálně-ekonomickými charakteristikami obyvatelstva a osídlení,
- mezilehlý prostor pak zahrnuje zbývající území ČR.

Dokument dále zmiňuje, že městské aglomerace a periferijní území byly vymezeny v minulosti a v současné době probíhá jejich aktualizace. V následující mapce pak uvádí pracovní podobu těchto vymezení:

Typologie prostorů pro klasifikaci venkovských obcí

(Zdroj: Program rozvoje venkova České republiky na období 2007 – 2013, MZe ČR, Praha, listopad 2008 - mapa č. 5)

Dokument Program rozvoje venkova České republiky na období 2007 – 2013 obsahuje v Příloze č. 14 **Ex ante hodnocení**, v němž zpracovatelé mimo jiné zmiňují velmi podrobnou analýzu hospodářské a sociální situace, stavu životního prostředí i potenciálu pro rozvoj, jejímž základem byly rozsáhlé statistické informace Eurostatu, Českého statistického úřadu, Zemědělské účetní datové sítě ČR (FADN), Ministerstva zemědělství (MZe), Výzkumného ústavu zemědělské ekonomiky (VÚZE) a další šetření. Připomínají, že z hlediska metodického by bylo užitečné **pro vymezení venkovského prostoru prezentovat vliv dvojího vymezení venkovských obcí podle dvou kritérií – počtu obyvatel a hustoty zalidnění**. Podle prvního kritéria se za venkovskou obec považuje obec, kde počet obyvatel je menší než 2 000 a podle druhého kritéria obec, kde hustota zalidnění je menší než 150 obyvatel na km² (tato definice vychází z metodiky OECD). Dvourozměrné rozdělení četností obcí podle těchto kritérií dává informaci o počtu obcí splňujících obě kritéria a navrhuje, aby tyto obce byly zahrnuty do venkovských obcí s možností využívat programy rozvoje venkova.

Autoři publikace se snaží přispět k této problematice předkládaným materiálem, kde je venkovský prostor vymezen pro všechny kraje jednou variantou v kapitole 4 (její výběr a popis viz kapitola 1.4. a 1.5.) pro potřeby srovnání venkovského a městského prostoru mezi kraji a v kapitole 2 je použito vymezení vybrané jen pro území kraje, jak je podrobně popsáno v kapitole 1.6.

Tématu venkova se dotýká i problematika **územního plánování**, která úzce souvisí s cíli regionální politiky a liší se pouze používanými nástroji, kterými jsou nástroje iniciační pro regionální politiku (dotace, podpory ve formě daňových úlev) a nástroje regulační, které převládají u územního plánování. Nový zákon o územním plánování zavedl novou kategorii **územně analytické podklady** (ÚAP) pro celé území ČR podle území správních obvodů obcí s rozšířenou působností. Jejich výstupem jsou jednak rozborů podmínek území pro udržitelný rozvoj a jednak souhrn problémů území k řešení.

1.3. Venkov a dokumenty na regionální úrovni

Programové dokumenty na úrovni regionů soudržnosti ČR tvoří sedm **Regionálních operačních programů** (ROP). Globální cíl ROP se zaměřuje na urychlení rozvoje regionů ČR a specifické cíle se již dotýkají priorit

menších měst a venkova, např. podpora místních produktů, zvyšování hodnoty přírodního dědictví, cestovní ruch a zvyšování atraktivity území, podpora drobného zemědělského podnikání, ochrana rázu krajiny a další.

Pro **Pardubický** kraj je směrodatný **Regionální operační program NUTS II Severovýchod pro období 2007 – 2013**, schválený Evropskou komisí v listopadu 2007. Problémy venkovského prostoru jsou charakterizovány pouze v obecné poloze a přesná definice venkova zde rovněž není uvedena.

Pro zpracování ROP se čerpalo z Programu rozvoje Pardubického kraje a dalších dílčích zpracovaných dokumentů. Hlavní náplní programové části **Programu rozvoje Pardubického kraje**, aktualizovaného v roce 2006, je následujících **sedm problémových okruhů**:

1. Ekonomika
2. Technická vybavenost, dopravní přístupnost a obsluha území
3. Lidské zdroje a kvalita života
4. Venkovský prostor a zemědělství
5. Životní prostředí
6. Cestovní ruch
7. Činitelé (informační společnost, systém plánování a rozhodování, krizové řízení)

Na oblast venkova je tedy zaměřen především **okruh 4: Venkovský prostor a zemědělství**, v rámci něhož byly stanoveny následující **specifické cíle a opatření**:

- cíl 1: Stabilizovat tržně konkurenceschopné zemědělské podnikání
 - opatření 1.1: Zvýšení konkurenceschopnosti zemědělské prvovýroby s orientací na kvalitu zemědělské produkce
 - opatření 1.2: Marketingové aktivity, certifikace kvality zemědělské a lesnické produkce a podpora regionálních potravinářských produktů
 - opatření 1.3: Poradenský systém pro zemědělství a venkovský prostor
 - opatření 1.4: Diverzifikace zemědělského podnikání do nezemědělských aktivit
- cíl 2: Chránit a rozvíjet dědictví venkova
 - opatření 2.1: Revitalizace venkovského prostoru

Z dalších dokumentů, které se blíže zabývají problematikou venkova v Pardubickém kraji, lze uvést **Koncepci zemědělské politiky a rozvoje venkova** schválenou v roce 2004. Tento koncepční dokument mimo jiné mapuje faktory ovlivňující udržitelný rozvoj venkova, který je třeba řešit v rámci sociální, ekonomické a environmentální provázanosti venkovských a urbanizovaných oblastí.

1.4. Výběr vhodné varianty pro vymezení venkova

Předkládaná publikace vychází z pilotní publikace Rozvoj venkova v Pardubickém kraji v letech 2000 až 2006 (kód publikace 13-5340-07) a z publikace Varianty vymezení venkova a jejich zobrazení ve statistických ukazatelích v letech 2000 až 2006 (kód publikace e-1380-08). Cílem těchto publikací bylo mimo jiné nalézt nejhodnější metodu pro vymezení venkova v České republice pro účely srovnání pomocí statistických ukazatelů, a to jak pro mezikrajské srovnání, tak pro hodnocení na úrovni daného kraje.

V první zmíněné publikaci bylo testováno šest různých variant vymezení venkovského prostoru, ve druhé publikaci k nim přibyla ještě jedna varianta založená na multikriteriálním vymezení venkova. Ta byla následně ještě rozšířena o vymezení přechodného prostoru mezi venkovem a městem, čímž vzniklo celkem 8 variant.

Každá z těchto variant má své nevýhody a výhody (blíže viz kapitola 4 publikace Varianty vymezení venkova a jejich zobrazení ve statistických ukazatelích v letech 2000 až 2006), žádná z nich není optimální. I přes veškeré snahy autorů o co nejlepší vymezení totiž vždy existují obce a území, jejichž zařazení mezi venkovský či městský prostor je sporné. Každé vymezení je svým způsobem účelové a není často vhodné pro odlišné účely. Toto omezení se týká i varianty vybrané pro mezikrajské srovnání v této publikaci (kap. 4). Společná varianta nutně vykazuje určité nepřesnosti na lokální úrovni, které lze významněji redukovat pouze na hierarchicky nižší úrovni výběru. Proto předkládaná publikace pracuje i s vymezením venkova na krajské úrovni (kap. 2), které mnohem více vyhovuje regionálním podmínkám či alespoň požadavkům krajských samospráv.

S ohledem na dostupnost statistických dat pro samotné vymezení i pro následnou analýzu vycházely všechny varianty z úrovně obcí. Za nižší územní jednotky jsou data dostupná pouze ze sčítání lidu, domů a bytů, které naposledy proběhlo v roce 2001. Nevýhodou využití úrovně obcí je například nemožnost oddělit některé odlehlejší části městských obcí s jednoznačně venkovským charakterem od městského prostoru a přiřadit je k prostoru venkovskému.

V celé publikaci je používán termín venkovský prostor, byť jde vlastně o určitou skupinu venkovských obcí. Nejde tedy ani tak o venkovské území jako spíše o množinu základních územně správních jednotek státu, které jsou v této publikaci posuzovány na základě dostupných statistických dat. Autoři jsou si vědomi, že pojem „venkovský prostor“ tím značně zjednodušují, a to především z důvodu jazykového a také proto, že venkovská sídla jsou svým způsobem neoddelitelná od své prostorové dimenze, tj. pevně svázána s územím, na kterém se nacházejí.

1.5. Varianta použitá pro mezikrajské srovnání v kapitole 4

Postavení venkova Pardubického kraje v porovnání s ostatními kraji České republiky je důležitou součástí komplexnějšího pohledu na venkov. K tomuto srovnání jsme využili poznatků získaných při tvorbě analýz o venkovu v rámci pracovní skupiny k přípravě analýz za poslední čtyři roky.

Pro mezikrajské srovnání v kapitole 4 byla vybrána varianta vymezení venkova, která vychází z praktických zkušeností nabytých při testování zvolených variant.

Pro určení optimální varianty vymezení venkova v České republice jsme v loňském roce oslovili odbornou veřejnost. Požádali jsme o vyjádření celkem 15 zástupců pracovišť výzkumných ústavů a vysokých škol, která se problematikou venkova na celostátní úrovni dlouhodobě zabývají. Mimo to jsme oslovili zástupce regionálních institucí v jednotlivých krajích a konzultovali jsme s nimi specifika vymezení venkova v příslušném kraji. Z této diskuse vyplynulo, že v České republice neexistuje jednotný názor na vymezení venkova, respektive venkovského a městského prostoru. Získaná stanoviska poskytla mnoho zajímavých poznatků, které byly využity při stanovení celostátního vymezení venkova pro účely této publikace. Z množství různých pohledů jsme se nakonec museli rozhodnout pro jedinou variantu, přičemž připouštíme, že existuje variant mnohem více. Proto jsme se soustředili na vybudování časových řad ukazatelů, které umožňují zobrazení dalších variant vymezení, protože jsou členěny až do úrovně obcí. Poznatky z odborné diskuse jsme samozřejmě rovněž využili v samotné analýze postavení venkova. Vymezení venkova pro účely porovnání jednotlivých krajů a popsání základních vývojových tendencí na venkově je provedeno pomocí následující definice (jedná se o modifikovanou variantu využitou v předešlých publikacích).

Venkovským prostorem jsou všechny obce s velikostí do 2 000 obyvatel a dále obce s velikostí do 3 000 obyvatel, které mají hustotu zalidnění menší než 150 obyvatel/km², pokud nejsou sídlem alespoň správního obvodu obce s rozšířenou působností.

Hraniční počty obyvatel byly vzhledem k četným výkyvům spočteny jako průměrný počet obyvatel k 31. 12. z let 2003 až 2007; hustota zalidnění, která je stabilnější, byla vypočtena k 31. 12. 2007. **Podle tohoto vymezení spadalo k 31. 12. 2008 do venkovského prostoru 91,8 % obcí, které představovaly 78,8 % výměry České republiky a v nichž žilo 29,8 % obyvatel.**

Důvodů pro toto vymezení je několik. V české odborné literatuře se za venkovské obce zpravidla považují obce do 2 000 nebo (s ohledem na zákon o obcích) do 3 000 obyvatel. Tyto mezní hodnoty se také objevují v některých národních i regionálních programových dokumentech. Obce nad 3 000 obyvatel jsou zde považovány za jednoznačně městské, obce do 2 000 obyvatel za jednoznačně venkovské. Kritérium počtu obyvatel tedy zaručuje, že se do výběru nedostanou větší obce.

Ukazatel hustoty zalidnění je dalším základním kritériem používaným pro vymezování venkovských území, přestože je zásadně ovlivněn rozlohou obce a je vhodnější ho užít spíše pro vyšší územní jednotky; hraniční hodnota hustoty zalidnění 150 obyvatel/km² je ve shodě s definicí OECD. Kritérium hustoty zalidnění v tomto vymezení částečně zjemňuje jinak ostrou hranici mezi venkovskými a městskými obcemi a je zde využito pro zařazení obcí s velikostí od 2 000 do 3 000 obyvatel. Je vhodné např. pro obce, které mají sice více než 2 000 obyvatel, ale této hodnoty dosáhly jen díky velkému počtu místních částí, které jsou samostatnými sídelními útvary a nemají městský charakter. Na druhou stranu toto kritérium pomůže nezahrnout mezi venkovské ty obce, které jsou hustě osídlené a obvykle se nacházejí v nějakém urbanizovaném či suburbanizovaném prostoru.

Kritérium sídla správního obvodu obce s rozšířenou působností nebo vyššího územního celku signalizuje jistý spádový význam lokálního charakteru, který nelze při hledání rozdílů mezi městským a venkovským prostorem pominout. Nejedná se pouze o administrativní hledisko, v praxi bývá takováto obec skutečným místním jádrem ve vícero ohledech.

Mezi nevýhody společné varianty vymezení venkova patří především vliv katastrální výměry na ukazatel hustoty zalidnění, který toto kritérium v mnoha případech značně zkresluje, případně nezohlednění architektonického rázu obce či dalších charakteristik a funkcí jednotlivých obcí. Pro mezikrajské srovnání se však tato metoda jeví jako dostatečně jednoduchá, jednoznačná a objektivní. Odlišný charakter obcí zařazených do venkovského prostoru na základě těchto jednoduchých kritérií navíc může zdůraznit rozdíly mezi jednotlivými regiony.

1.6. Varianta použitá pro hodnocení postavení venkova v Pardubickém kraji v kapitole 2

V Pardubickém kraji byla pro charakterizování venkova v kapitole 2 vybrána varianta, která vycházela z multikriteriálního hodnocení a byla následně expertně upravena ve spolupráci s pracovníky krajského úřadu. Tato varianta obsahuje navíc další kategorii obcí – obce **přechodného typu**, které nejsou ani typicky venkovské ani převážně městské.

Multikriteriální varianta vymezení byla sestavena původně pro celorepublikové hodnocení a byla uvedena v publikaci Varianty vymezení venkova a jejich zobrazení ve statistických ukazatelích v letech 2000 až 2006 (kód publikace e-1380-08). Toto vymezení se zdálo být pro republikové hodnocení příliš složité, avšak v Pardubickém kraji se jeví jako dobrý základ pro krajské vymezení a po změně zařazení několika obcí bylo shodně přijato jak zástupci krajského úřadu, tak zpracovateli této publikace.

V prvním kroku byly přiděleny obcím body na základě 4 ukazatelů:

	Hranice hodnot pro ukazatele			
	3 body	2 body	1 bod	0 bodů
Počet obyvatel k 31. 12. 2006	> 3 000	> 2 000	> 1 000	<= 1 000
Sídlo POU a/nebo statut města k 31. 12. 2006	oboje	pouze POU	pouze město	ani jedno
Počet obyvatel na km ² zastavěné plochy k 31. 12. 2006	> 6 000	> 5 000	> 4 000	<= 4 000
Podíl bytů v rodinných domech na trvale obydlených bytech (SLDB 2001)	<= 70 %	> 70 %	> 80 %	> 90 %

Dosáhla-li obec minimálně 8 bodů, byla zařazena do městského prostoru, tedy:

- 0 – 7 bodů → venkovský prostor (V)
- 8 – 12 bodů → městský prostor (M)

Ve druhém kroku byl z venkovských obcí vymezen **přechodný prostor**, a to na základě doplňujících 4 ukazatelů:

- počet obyvatel obce k 31. 12. 2006 (> 3 000 → 1 bod)
- počet obyvatel na dokončený byt v letech 1997 – 2006 (u obcí nad 300 obyvatel: <= 50 → 1 bod)
- změna počtu obyvatel v letech 1993 – 2006 (>= 25 % → 1 bod)
- vzdálenost od krajského města podle významu centra (v našem kraji 27 obcí do 10 km silniční vzdálenosti od Pardubic → 1 bod)

Dosáhla-li venkovská obec 2 nebo 3 bodů → zařazena do přechodného prostoru (P).

Ve třetím kroku došlo k expertní úpravě na základě počtu obyvatel, statutu a na základě místních znalostí:

- do **městského prostoru** zařazeny obce Dašice a Rybitví
- do **přechodného prostoru** zařazeny navíc obce:
 - mající statut města (nezařazené do M): Luže a Ronov nad Doubravou (naopak nezařazena Seč v obdobném postavení)
 - dalších 9 obcí s 1 500 a více obyvateli (kromě Dolní Rovně)
- do **venkovského prostoru** byla z městského přeřazena obec Červená Voda, která má sice více než 3 000 obyvatel, ale také velké katastrální území a především typicky venkovský charakter
- u 19 menších obcí s intenzivní bytovou výstavbou a zvyšujícím se počtem obyvatel došlo k úpravě zařazení do venkovského či přechodného prostoru na základě převažujícího charakteru obce (tzn. zda zůstává venkovskou – 4 obce, či plní funkci zázemí města a stává se spíše předměstím – 15 obcí v zázemí měst)

Z celkového počtu 451 obcí bylo **33** obcí zařazeno do **městského prostoru** a **44** obcí do **přechodného prostoru**.

Obce zařazené do **městského prostoru** v krajské variantě vymezení venkova:

Statutární město: Pardubice

Města: Brandýs nad Orlicí, Březová nad Svitavou, Bystré, Česká Třebová, Dašice, Heřmanův Městec, Hlinsko, Holice, Choceň, Chrast, Chrudim, Chvaletice, Jablonné nad Orlicí, Jevíčko, Králíky, Lanškroun, Lázně Bohdaneč, Letohrad, Litomyšl, Moravská Třebová, Nasavrky, Polička, Přelouč, Sezemice, Skuteč, Slatiňany, Svitavy, Třemošnice, Ústí nad Orlicí, Vysoké Mýto, Žamberk

Ostatní obce: Rybitví

Obce zařazené do **přechodného prostoru** v krajské variantě vymezení venkova:

Města: Horní Jelení, Luže, Ronov nad Doubravou

Městyse: Trhová Kamenice

Ostatní obce: Benátky, Brněnec, Býšř, Časy, Čepí, Černá u Bohdanče, Dlouhá Třebová, Dolní Dobrouč, Dolní Újezd, Dříteč, Dubany, Hradec nad Svitavou, Hrobice, Hrochův Týnec,

Javorník, Kamenec u Poličky, Kunětice, Lány u Dašic, Libchavy, Mikulovice, Moravany, Némčice (okr. Pardubice), Opatovice nad Labem, Ostřešany, Proseč, Ráby, Rosice, Rudoltice, Sloupnice, Spojil, Srch, Srnojedy, Staré Hradiště, Staré Jesenčany, Starý Mateřov, Stéblová, Strakov, Svratouch, Tisová, Třebosice

V příloze 2 je uveden seznam obcí Pardubického kraje se základními údaji a zařazením do typu prostoru v krajském i republikovém vymezení venkova.

Porovnáme-li zařazení obcí v Pardubickém kraji podle **republikového** a **krajského** vymezení (za předpokladu, že přechodný prostor, který je stanoven jen na úrovni kraje, považujeme za venkovský), nacházíme několik rozdílů. V sedmi případech byla obec městského typu krajského významu zařazena do venkovského prostoru na úrovni ČR – jedná se o města Brandýs nad Orlicí, Březová nad Svitavou, Bystré, Dašice, Jevíčko, Nasavrky a obec Rybitví. U dvou obcí je naopak výsledkem republikového zařazení město, zatímco v krajské variantě venkovský prostor (v případě obce Červená Voda) a přechodný prostor (v případě obce Opatovice nad Labem).

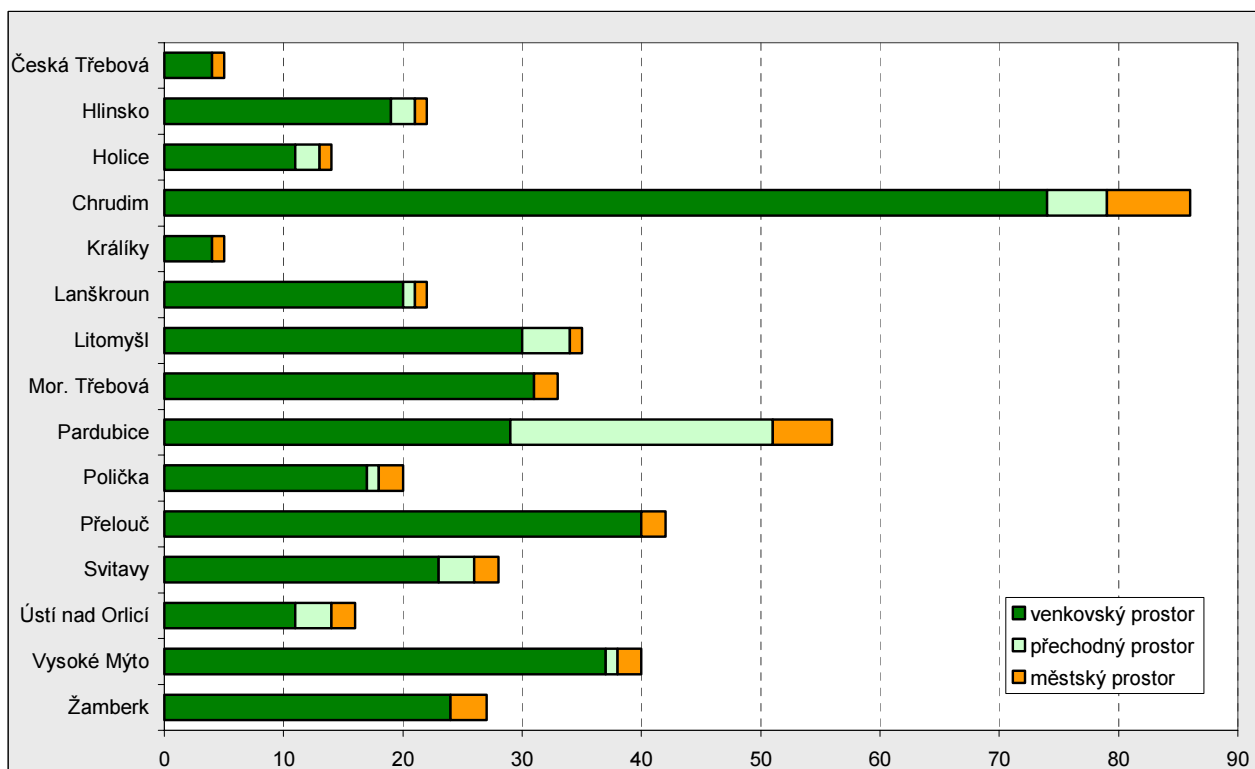
Tab. 1.6.1 Základní údaje o obcích Pardubického kraje ve venkovském, přechodném a městském prostoru podle vymezení krajského a republikového k 31. 12. 2008

	Celkem	Krajská varianta			Republiková varianta	
		V	P	M	V	M
Počet obcí						
Pardubický kraj	451	374	44	33	423	28
v tom okresy:						
Chrudim	108	93	7	8	101	7
Padrubice	112	80	24	8	105	7
Svitavy	116	101	8	7	112	4
Ústí nad Orlicí	115	100	5	10	105	10
podíl obcí (%)	100,0	82,9	9,8	7,3	93,8	6,2
Počet obyvatel						
Pardubický kraj	515 185	156 742	44 919	313 524	209 350	305 835
v tom okresy:						
Chrudim	104 351	36 687	11 568	56 096	49 899	54 452
Padrubice	166 519	29 564	17 631	119 324	48 730	117 789
Svitavy	104 934	43 249	8 193	53 492	57 708	47 226
Ústí nad Orlicí	139 381	47 242	7 527	84 612	53 013	86 368
podíl obyvatel (%)	100,0	30,4	8,7	60,9	40,6	59,4
Výměra (ha)						
Pardubický kraj	451 867	317 558	50 897	83 411	371 505	80 361
v tom okresy:						
Chrudim	99 263	67 693	14 345	17 225	83 293	15 970
Padrubice	88 010	50 223	16 969	20 818	68 288	19 722
Svitavy	137 862	108 294	10 568	19 000	123 867	13 995
Ústí nad Orlicí	126 732	91 348	9 015	26 369	96 057	30 675
podíl výměry (%)	100,0	70,3	11,3	18,5	82,2	17,8
Hustota zalidnění (obyv./km²)						
Pardubický kraj	114,0	49,4	88,3	375,9	56,4	380,6
v tom okresy:						
Chrudim	105,1	54,2	80,6	325,7	59,9	341,0
Padrubice	189,2	58,9	103,9	573,2	71,4	597,3
Svitavy	76,1	39,9	77,5	281,5	46,6	337,4
Ústí nad Orlicí	110,0	51,7	83,5	320,9	55,2	281,6

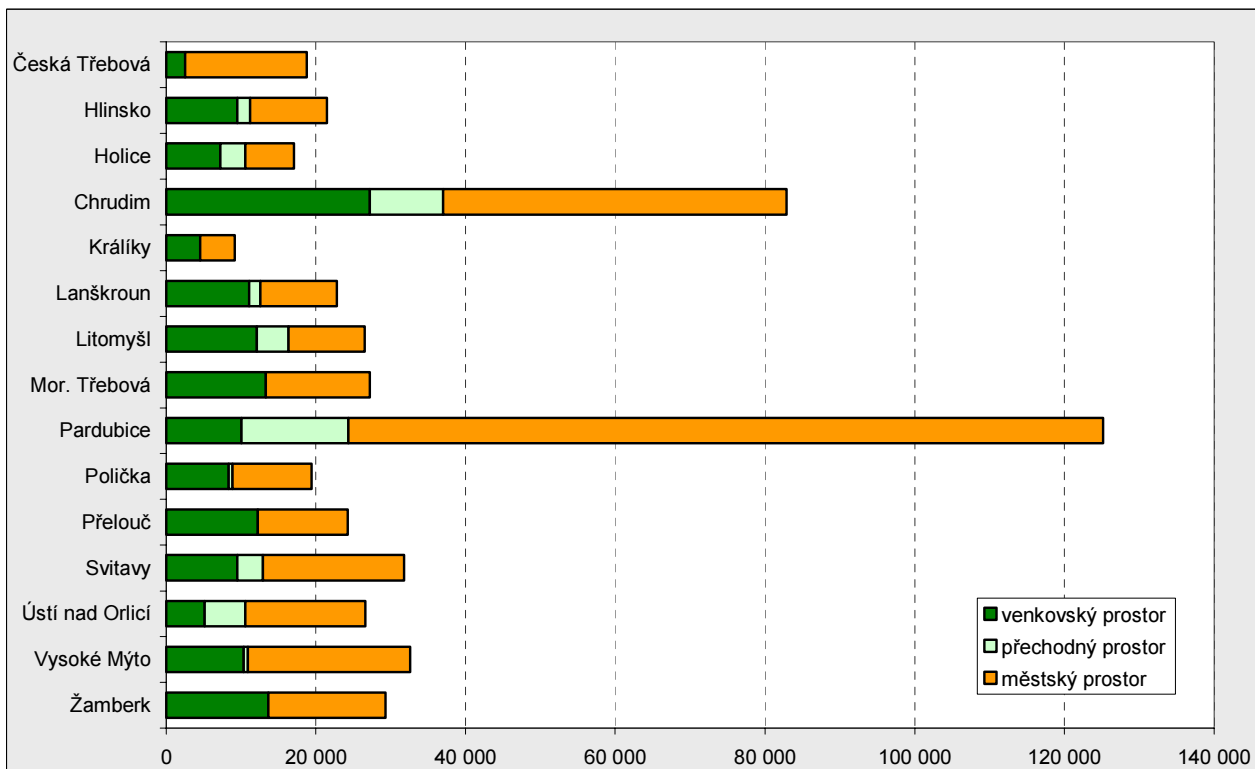
Mezi **výhody** tohoto krajského vymezení patří např. možnost odlišení venkovského (spíše periferního) a přechodného prostoru (semiperiferního prostoru v zázemí významných center atd.), nastavitelnost hranic hodnot ukazatelů pro přidělení bodů i hranic bodů pro zařazení do prostoru, a dále to, že v multikriteriálním posuzování extrém jednoho ukazatele nevychýlí hodnocení, což minimalizuje riziko chybného zařazení. Závěrečná expertní úprava pak umožňuje použít místní znalost a přeřadit některé obce na základě jejich regionálního významu a charakteru, který nelze vyčíslit.

Hlavní **nevýhodou** krajské metody vymezení je její značná komplikovanost, která v rámci jednoho kraje působí až příliš konstruovaně. Je však nutné vzít v úvahu, že byla původně navržena pro celorepublikové vymezení a jejím cílem bylo zohlednit více faktorů než jen počet obyvatel, hustotu zalidnění či statut obce a v celorepublikovém měřítku nebylo počítáno s možností expertních úprav.

Graf 1 Počet obcí v SO ORP Pardubického kraje ve venkovském, přechodném a městském prostoru podle krajské varianty vymezení venkova k 31. 12. 2008

Graf 2 Počet obyvatel v SO ORP Pardubického kraje ve venkovském, přechodném a městském prostoru podle krajské varianty vymezení venkova k 31. 12. 2008

Administrativní členění Pardubického kraje k 31. 12. 2008

